

ködése biztosította, hanem az SS Sonderkommandójának és a központi magyar hatóságoknak – különösen azoknak, amelyek Baky és Endre közvetlen irányítása alatt álltak – útmutatásai is. Az észak-erdélyi zsidólanítási vidéki irodák és a budapesti központi szervek között két különleges csendőrfutár-gépkocsi biztosította az összeköttetést. Ezek, napon-ta ide-oda ingázva, Nagyváradon találkoztak, félúton a főváros és Kolozsvár között, egyúttal az észak-erdélyi gettósítási és deportálási program főhadiszállásán.¹¹⁹

Néhány nappal azután, hogy befejeződött a gettósítás, és a kisebb községek zsidó lakosait a nagyobb központi gettókba szállították, a zsidólanítási hatóságok a deportálás előkészítésére fordították figyelmüket. Az észak-erdélyi vármegyék és megyeszékhelyek legfőbb államigazgatási, rendőr- és csendőrtisztviselőit a május 12-én Munkácson, Ferenczy ellenkötetével tartott értekezleten tájékoztatták a tervezett deportálások részleteiről. A résztvevőknek elmondták, milyen módszerekkel éljenek a zsidók bevagonírozása során, s ismertették a különböző gettókban történő elszállítások menetrendjét. Részletesebb utasításokat „a terepen” kaptak, rendszerint Ferenczy László csendőr alezredestől, aki Magyarország egész területén felelős volt a gettósításért. Május 18–20-án például értekezletet tartott a Kolozsvár körüli vármegyék polgári, rendőr és csendőr vezetői számára. Itt hangzottak el a IX. és X. csendőrkerületből történő deportálásra vonatkozó végső utasítások.¹²⁰ Néhány nappal később megkezdődött Észak-Erdély zsidó közösségeinek felszámolása.¹²¹

Jegyzetek

1. Az észak-erdélyi zsidók statisztikai adatait lásd az 5. fejezetben.
2. Endre alább idézett vallomása.
3. Endre László 1945. december 17-én tett vallomása a nagyváradai, szatmárnémeti és kolozsvári polgármester, Gyapay László, Csóka László és Vásárhelyi László elleni perben dr. Pollák Endre ügyész előtt. A vallomás eredetije a szerző birtokában van.
4. Ferenczy jelentése. F. I. Israel Police, Bureau 06, Eichmann Trial 1314. dok. A szatmárnémeti konferencia összefoglalója megtalálható a nagybányai polgármesteri hivatal 30/1944. eln. sz. iratában, Belügyminisztérium, Bp. Lásd még Israel Police, Bureau 06, Eichmann Trial 1314. dok.
5. Ferenczy 1944. május 3-i jelentése. Israel Police, Bureau 06, Eichmann Trial 1315. dok. Az észak-erdélyi műveletekkel kapcsolatos jelentéseit Ferenczy megküldte Faragho Gábornak, a csendőrség felügyelőjének, Endre Lászlónak, a BM VII. o. vezetőjének és a csendőrség központi nyomozó parancsnokának. Május 10-étől Ricsóy-Uhlarik, 29-étől pedig Baky László is kapott egy-egy példányt.
6. *Genocide and Retribution*, 73–74. o.
7. Lásd a 2872. sz. közleményt, amelyet Endre László nevében Halmosi Péter